

Робота і потужність струму. Теплова дія струму. Закон Джоуля-Ленца.

Мета: з'ясувати, які перетворення відбуваються в провіднику, через який протікає електричний струм.

Актуальність: вміння пояснювати фізичні явища, пізнавальна зацікавленість до предмета.

Міжпредметна інтеграція: математика.

План

1. Робота електричного струму.
2. Закон Джоуля-Ленца.
3. Потужність електричного струму

Знати:Що таке робота електричного струму, закон Джоуля-Ленца, потужність електричного струму.

Вміти: розв'язувати задачі з використанням вивчених формул і на закон Ома для повного кола.

1. Робота електричного струму.

Як відомо, робота характеризує зміну енергії або перетворення одного виду енергії в інший. Робота електричного струму також характеризує процес перетворення енергії одного виду (енергії електричного поля) в енергію іншого виду (внутрішню енергію тіл, у механічну й інші види енергії). Розглянемо довільну ділянку кола, наприклад витку розжарення електричної лампи. Нехай за час Δt через поперечний переріз провідника проходить заряд Δq . Тоді електричне поле виконає роботу $A = \Delta q U$. Оскільки $\Delta q = I \Delta t$, ця робота дорівнює:

$$A = IU \Delta t$$

За одиницю роботи електричного струму прийнято джоуль. Джоуль дорівнює роботі, яку виконує електричний струм силою 1 А за напруги 1 В протягом 1 с:

$$[A] = 1 \text{ А} \cdot 1 \text{ В} \cdot 1 \text{ с} = 1 \text{ Дж.}$$

2. Закон Джоуля-Ленца

Якщо єдиною дією струму є теплова, то, відповідно до закону збереження: енергії, кількість теплоти, що виділилася в провіднику, чисельно дорівнює роботі струму: $Q = A$. Отже, $Q = IU t$.

Використовуючи закон Ома для: ділянки кола, можна записати три еквівалентні формули для: кількості теплоти, що виділилася в провіднику зі струмом:

$$Q = IUt = I^2Rt = \frac{U^2}{R}t$$

Закон, що визначає кількість теплоти, яку виділяє провідник зі струмом у навколишнє середовище, був установлений експериментально англійським ученим Д. Джоулем і російським ученим Е. Х. Ленцем:

кількість теплоти, що виділилося в провіднику, дорівнює добутку квадрата сили струму на опір провідника й час проходження струму: Таким чином, за послідовного з'єднання провідників більша кількість теплоти виділяється в провіднику, що має більший опір.

$$Q = I^2Rt$$

Якщо провідники з'єднані паралельно, напруга на їх кінцях однакова. Тому для порівняння кількості теплоти, що виділяється в провідниках, зручніше користуватися формулою $Q = \frac{U^2}{R}t$

Таким чином, за паралельного з'єднання провідників більша кількість теплоти виділяється в провіднику, що має менший опір.

3. Потужність електричного струму

Будь-який електричний прилад розрахований на споживання певної енергії в одиницю часу. Тому, крім роботи струму, важливе значення має поняття потужності струму.

Потужністю струму P називається відношення роботи струму A до проміжку часу t , протягом якого ця робота була виконана:

$$P = \frac{A}{t}$$

Оскільки $A=IUt$, одержуємо $P=IU$. Використовуючи закон Ома для ділянки кола, можна записати три еквівалентні формули для потужності:

$$P = UI = I^2R = \frac{U^2}{R}$$

Потужність струму, як і будь-яка потужність, вимірюється в системі СІ у ватах (Вт). Потужність дорівнює 1 Вт, якщо за 1 с виконується робота 1 Дж.

Будь-який електричний прилад характеризується споживаною ним потужністю, яку часто називають потужністю цього приладу (зазвичай її вказують на приладі).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОАНАЛІЗУ

1. Які спостереження показують, що електричний струм може виконати роботу?
2. Чому під час проходження електричного струму провідник нагрівається?
3. Які властивості повинен мати метал, з якого виготовляють спіралі нагрівальних елементів?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати параграфи 33-35

Вправи 33-34